

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

HEGEDÜS ISTVÁN

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Jakik Óvár. Bástyautca 1. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklámciók pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnak címén — a kiadó hivatalba (csillagútca, 15. sz. a.) küldendők.

A család, mint a szépérzék fejlesztője.

Korunkban hányszor panaszkodunk a felett, hogy az anyagelviség ijesztő mérvben hódít, hogy minden magasabb, önzetlenebb érzés a közöny miatt kiveszőben van, a kedély világa öszszébb szorul a polgároshaltság ragyogó vívmányai mellett és a szívnek igazi kincsei értéküket veszítik. Panaszkodunk mi, kik előtt egyetemesebb nézponst a mérvadó, kik a nemzeti és emberi fejlődés egészséges és kóros tünetényeit meg szoktuk észlelni.

Pedig attól, mitől az idealisták tartanak, kik bálványozásig vitték hitelvesztett eszményeik iránti rajongásukat, hogy az értelmi haladás utoljára a képzelem, eszményi vágyódás uralmát végkép megszünteti, soha, de soha sem lehet félni, míg ifju szív lesz, mely bizonyos vágyak, képzetek hatása alatt melegebben dobog; míg akár egyéni, akár nemzeti, akár emberiségi eszmék hatnak, melyek magukat kívívni akarják; míg a költészet kiapadhatatlan forrása fakad a családi szentély oltára mellett; míg édes emlékek ébren vagy álmainkban felkeresnek, s míg a népek tradicio-nalis hite jövőjükben lesz.

De a lelki organismus, ha táplálékot nem kap, olyat, mely minden természet-adta hajlamát és tehetékét egészségesen fejleszse, vagy ha egy-oldalú irányban fejleszteszik: a mennyire erősödött egy irányban, más oldalról elcsúszul. E jelenség oka annak, hogy annyi, egyébként értelmese ember veszti el érzékét a családi érzés iránt, annyi ember vak a természet bűbajos szépségére nézve, annyi ember szegény az önkény-

telen támadó szívörömökben, annyi az önző, üres szívü ember, annyi a mesterkélst és a csinált gyönyör. Ez burkolja be a sziveket jégburokkal, melyet a tavasz mosolyával, a nyár édes melegével, a szeretet lágy szavával, a hazafiasság szent lelkesedésével nem tud megtörni, meglágyítani, elolvasztani.

Ne panaszkodjunk soha a kor ez vagy ama iránya ellen; panaszkodjunk önmagunk ellen. Keressük a bajt ott, a hol van: a család körében nem nyerek meg gyermekeink azt a képzést, melyet a szép iránti érzék fölébresztése megkíván; pedig a szépet érzni csak az bírja, ki szívébe beengedi annak melegét, annak sugarát. Ha elfogadnók is azt a majdnem dogmatikus nézetet, hogy a szépérzése velünk született tehetség, még akkor sem szabad felejtenünk, hogy ez érzés sok oly képzelettel és érzellemmel öszszefonódva van, melyek ha föl nem ébresztetnek, ez isten és természet által belénk oltott érzés is kiveszhet végképen.

Ez érzés öszszefonódva van a rend, az arányosság képzetével; az önzetlen tisztelet, szeretet érzelmével; öszszefonódva van a természet tünetényei iránti élénk érdeklődéssel, mely mindig tisztítólag, nemesítőleg hat ránk, az erény bámulatával, a vallásos érzettel, a faj és nemzet szeretetével; öszszefonódva van a történelmi mult iránti vonzódással, a rythmus- és zene-érzékkel, a társas örömök kedveltetésével, az emberiségnek, mint collectiv egyének érdekei helyes fel-fogásával, tehát értelmi és érzelmi tényezőkkel. Szóval ez „egyszerű“ érzés nagyon is öszszetett és bonyolult tényezők-től függ. De mindezen té-

nyezők alkatelemeit a családi életnek kell megadni. Ha a családban az értelmi tehetség fejtésénél, illetőleg elhanyagolásánál elkövetett hibákat az iskola egy pár év alatt meglehetősen ki is küszöböli, az érzelmi tehetség szegényítésénél szenvedett kárt, ki fogja, ki ér rá annyi tanulni való, annyi új képzet átadása mellett pótolni? Aztán, ha a növendék anyagi gondokba elmerült, hideg apával, külső cicoma, hiu élvezetek után ohajtozó anyával, szellemtelen, üres környezettel földhöz tapadt gondolkozással, vagy pedig épen viszálylyal, erkölestelen beszédekkel, ronda rendtelenséggel, zavart viszonyokkal találkozik naponta az édes otthonban: nem zsugorodik-e össze az érzés vagy a szellemesebb gyermeknél nem támad-e föl az lázadóként?

Ha szegényedik a szív otthon, hol örökre kellett volna édes meghatottsággal, drága emlékekkel, eszményi vágyakkal, nemes, önzetlen önfeláldozó érzelmekkel meggazdagodnia: nem gyengül-e még inkább a szív érző képessége a világ durvább érintésére, nem huzódik-e össze egy gyermek kedély magába, mint valami szemérmes érzike, hogy tiltott eszmény-világa után titokban sovárognon. Ezért az idegesség, érzélgés elharapodása, hozzá épen szokatlanságánál fogva, az ily életnézet bizonyos szánakozó tiszteletet ébreszt. Hol kell ennél betegesebb állapot, mikor az érző világ a kóros érzélgés burkában vivja ki a tiszteletet? De hát ez-e a szép érzék? A szép élvezete a legegészesebb gyönyör. Mikor volt egészségesebb nép, mint a görög; s melyik népnél volt a szép iránti érzék élénkebb? Mikor termettek nagyobb költők, mint Krisztus előtt az 5-ik században és mikor volt képes a kis görög nép a nagy persa erőt megtörni, ha nem e században.

Miként teljesítheti hát a család a szép iránti érzék fejlesztésében kötelességét?

Itt a főszerep az anyáé, kihez a gyermek édes vonzódással tapad, kinek érzelmi melegsége után úgy sovárognon a kis lélek, mint az emlő után esdő csecsemő ajka.

Az anya csinálja az otthont otthoniassá. Töltse élete javát oda haza, de főképen szentelje érzelme öszszeségét a családnak. Ne tartson semmit csekélységnek, mivel a gyermeket az önfeláldozó szeretet, az önzetlen, érdek nélküli öröm iránt fogékonynya teheti.

Mily pompás alkalom erre a séta! Ha gyermekeivel megy sétálni, ezek figyelmét ne a más gyermekek öltözetére fordítsa; ezektől ne követelje az illem által kívánt formák megtartását, kezüket kesztyűbe ne szorítsa; ő maga ne társalkodjék folyton mesterkéltn élvezetekről lehető finom, elegans modorban, hanem vegye észre, hogy pillangók is röpkednek, virágok is nyílnak, madarak is dalolnak, felhők is usznak az ég kék tükörén, s a fák lombjai barátságos árnyat vetnek. Figyeltesse az ily jelenségekre gyermekeit, mert nem csak a szép érzékét ébreszti ezek által, de kényszeríti a gyermeket, hogy ne mindig önmagával foglalkozzék, ne mindig másoknak tet-szeni vágyjék, ne mindig édes önmaga legyen egész életének központja; mert itt hintjük el az önzés magvait. Az a czifra anya, ki gyermekei előtt édes tetszelgéssel fogadja környezetét egy pár bókját, gyakran leánykája szívében a hiuság csiráját ültet el. Pedig a hiuság az az érzés, mely az önérdék nélküli szép érzését örökre megsemmisíti a gyermek kedélyében.

De hát még otthon! A rend, a tisztaság a házban, egy pár szép kép a falon, virágcsokor az asztalon, mily alkalmas eszközök arra, hogy a gyermekben a természet szépsége mellett a művészeti szép iránti érzés is felébresztessék? Egy pár jól választott versecske, az ünnepélyes hangulat, de meleg közvetlenség a szeretet és hála nyilatkozataiban; örök felejthetetlen benyomást hagynak hátra. Soha el nem felejttem, hogy szegény jó atyám, kit az életküzdemei sokszor elég zorddá tettek, kiben az akaraterő aczéllá verődött a családi és nemzeti tusák tűzében, pedig az akaraterő uralkodása könnyen rideggé és épen nem tesz olvadozóvá, mint lábbadt könyekbe a bátyám és az általam készített versecske eldeklámálására: e könyek emléke e multból a legdrágább; de kérdezem, e könyek nem ébreszték-e az érzést bennem a családi élet szépsége, bája iránt? Mert e szép az az alak, melyet a szeretet, családi, hazafiui érzés, tisztelet, hála, önfeláldozás, lelkesedés, rajongás érzelmeivel együtt a kifejezésre jutásnál keres, És legyen egy családi ünnepély bármely ügyetlenül rendezve idegenek szempontjából: a családiasság hatalma előtt meghajol a családtagok szíve.

A család, különösen téli napokban együtt

maradásra van utalva. Mily szép alkalom a család-anyának arra, hogy az unatkozástól, mely épen ellentéte a szép által nyújtott élénk örömeinek, megmentse gyermekeit. De ne estélyek által riaszsa el gyermekeit az egyszerű élet örömeinek keresésétől és költsön mesterkéltségszükségeket, szoktassa hiu majmolásra és főleg azon napjainkban nagyon is uralkodó irányra, mely a társaságban hurezolja meg más családok legszentebb érzelmeit, teszi guny vagy — a mi rosszabb — közönyös megbeszélés tárgyává, mások legszentebb fájdalmát; ne mételyezze meg bíráló megjegyzésekkel vagy ne engedje mások ilyenmő megjegyzéseivel megméltelyezni minden erény anyját, a mint Mendels nevezte, a bámulatot mások erényei iránt: jobb, ha gyermekeinek gyűjt társaságot, ezek gyermekies örömeibe találja bele magát, nekik mesél szabad óráiban, élményeiket méltatja és beleviszi észrevétlen érintkezésében a szép, a jó iránti meleg érdeklődést. Mert a jó keresése és a szép iránti érzés együtt járnak. A szép, a jó visszasugárzása. Oh, ha e sugár-özön tölti be a kedélyt: hol van a földnek az a gazdagsága, mely ennél többet ér; hiszen ezáltal a kedély mélyebbé válik; lehet, hogy szenvedni is mélyebben tud, de e szenvedély is nemesebb nyomokat hagy, mint a zajosabb, de léha öröm, mely csak sivár pusztasággá változtatja a szívet, mely az éniség telheteilen molochjának áldoz, a szeretet, önfeláldozás, erény eszményi kultusa helyett, mely vak, midőn a természeti bájos szépséget kellene látni, hideg, mikor az emberi tökélyt kellene keresni, közönyös az emberi nagyság valódi alapja: az erkölcsi szépség iránt.

Ne higyjünk csodákban! Rousseau Emilben a vallásos érzés felébresztését a serdült korra hagyta; pedig a vallásos érzés is oly alantabb körülmények közreműködésétől és kifejtésétől függ, melyek miatt mély gyökeret nem verhet, mint a későre és el nem készített talajba átültetett fa. Epen így a szépérvése csak a családban, csak a családi érzelmek fejlesztésével egy időben ébreszthető, kelthető öntudatra. Legyetek hát anyák az anyai hivatás fenségétől áthatva, mert e hivatás fensége sugaraival a nemes és szép iránti érzést kiveszni soha sem engedi. Le-

gyen a családi tűzhely a szép és jó oltára: az oltárnál keblünkbe oltott emlék szíveinkben a szép iránti érzést kiveszni soha sem engedi. Az emlékek, melyek az édes anya alakját szent hagyományyá szövik keblünkben, a szép érzésének örök fentartóivá és éltetőivé válnak.

Hegedüs István.

Az öntudat és fejlesztése.

Figyelemmel kísérve a gyermek fejlődésmenetét, azt tapasztaljuk, hogy kiskorában magáról sohasem beszél másképp, mint harmadik személyben. Pl. Lajos éhes. Lajos elmegy sétálni. Vagy: Kié ez a kalap? Lajosé (é helyett: enyém.) Csak midőn a fejlettség bizonyos fokát elérte, midőn szellemvilága mintegy kinyílik, kezd magáról, mint énről beszélni. Fichte, a német bölcész családi lakomát rendezett, midőn gyermeke legelőször mondotta ki e szót: én. Az énnel kezdődik öntudatos életünk, az énnel kezdődik valóságos emberi létünk. A lélek az én felébredése előtt is működik, de működése tartalom nélküli, míg az én megadja a lélek működésnek tartalmát is.

A gyermek életének legelső foka érzékiség; mindaddig, míg öntudata, énje, ki nem fejlődik, csak érzéki életet él. Ezt a nevelőnek tudni, s nevelési eljárását ehez alkalmazni, nagyon fontos dolog.

Az öntudat kifejlése előtt az egész nevelői eljárás főleg óvás, ápolás, gyakorlás és szoktatásból áll. Óvni kell az öntudatlan gyermeket a testi fejlődésre nézve káros befolyásoktól; oda kell törekedni, hogy a gyermek testének épsége és egészsége föntartassék, s ezért különös figyelemmel legyünk a gyermek ruházata, táplálékára, a levegőre, melyben lélegzik, a szobára, melyben tartózkodik; figyeljünk mozgására, nyugalására, sőt a világosságra is, mivel a sötétség nemesak a szemet rontja, hanem lelki komorságot is okoz.

Az ápolásnak különböző szerepe van a gyermek különböző korában, de célja mindig oda irányul, hogy a növendék testi erői fejlesztesse, s esetleg a megzavarodott életműködés helyreálltassék.

Gyakorlás által a gyermek testi erőinek edzése, ügyesítését célozzuk; azért óvakodjunk, nehogy elkenyvertessük, vagy egyoldalulag, változókéonyan bánjunk vele; s emellett már korán rászoktatjuk, hogy a hideget, meleget, az éhséget, szomjuságot, fáradságot elviselni tanulja.

A szoktatásnak is főleg e korban van legfontosabb befolyása a gyermekre. Szoktatni kell még öntudatlan korában a gyermeket tisztaságra, rendre, mértékletességre, mert ha ezeket idejekorán megszokja, a később kifejlődő öntudat e szokásokat csak erőseteni fogja. A jóra szoktatni, a rosszra pedig elszoktatni szintén e korban kell a gyermeket: mert bár öntudatlan ko-

rában a jót a rossztól megkülönböztetni nem képes, mégis félt, hogy ha a rosszat megszokja, arról később nagyon bajos lesz leszoknia.

E nevelési eljárások — a mint látjuk — főleg az érzékiségre vonatkoznak, de nem is vonatkozhatnak másra, miután érzéki élettél van dolgunk. E korra nézve meglehetősen illik az egyszeri bölcs állítása, hogy az ember csak kezeinek alkotása által különbözik az állatoktól. Ámde az én előtt és után között ne képzeljünk azért semmi különös hézagot. Az átmenet nagyon természetes, azaz fokozatos, mert erre nézve is áll ama törvény: a természetben nincs ugrás. Tévedne tehát, a ki határozott korlátot akarna vonni a kettő közt, vagy a ki amaz évet akarná megállapítani, melyben a gyermek öntudatos élete kezdődik. Nagyon sok függ a körülményektől, u. m. a gyermek fogékonyságától, egészségi állapotától, környezetétől, a neveléstől.

Bárány I. Gyula.

(Folytatjuk.)

KISDEDNEVELÉSI ROVAT.

A Fröbel szövetség harmadik egyetemes gyűlése.

(Befejező közlemény.)

Az április 5-iki gyűlésen dr. Pappenheim (Berlin) elnökölt. Néhány folyó ügy elintézése után a tárgysorozat szerint következett volna Richter fenebb említett értekezésének részletes megvitatása. Tekintve azonban a felállított tételek nagy fontosságát, dr. Thiel (Boroszló) indítványozta: A gyűlés Richter első tételét hogy: „A gyermekkertek és a népiskola közt mindkét intézet érdekéből egy szerves összeköttetés létesítésére kell törekedni“ minden vita nélkül nyilvánítsa magáévá; a 2—6 tételek vitatásába azonban ezuttal ne bocsátkozzék, hanem küldjön ki egy bizottságot, mely ez ügyet érdemlegesen tanulmányozva terjeszzen a következő egyetemes gyűlés elé egy részletesen kidolgozott tantervet a népiskola és gyermekkertek szerves összeköttetésének keresztül viteléről. Ez indítványt a gyűlés Köhler gothai igazgató azon hozzáadásával, hogy e terv alkotásánál az egyik vezérelv a szemléltető tanításnak a népiskolában való méltányosabb felkarolása legyen, elfogadta s dr. Thiel, dr. Richter, Hartman k. a., Köhler és dr. Pappenheim személyében a bizottságot meg is választotta.

Majd dr. Niemeyer (Lipese) tartott egy igen érdekes előadást „a gyermekkertekről és növények egészségéről“. Szóló szívélyesen üdvözli a frigyársakat, mert ő mint orvos a gyermekkertekben ilyeket talált meg, mert a gyermekkertek nem csak vallják, hangoztatják az egészség megóvására szolgáló szabályokat, hanem azoknak gyakorlati kivitelét is a legszebb sikerrel eszközlik, midőn mint a gondos ker-

tész a maga esemetéjét illetőleg, ezek is éber figyelemmel háritanak el minden olyan körülményt, melyek az egyes gyermekek természetes fejlődésére károsan hatnak. Mily egészen más egy munkaiskola (Strickschule) és egy gyermekkert! Amott a fiatal leánykák kemény padokban egymasmellé zsufolva, kötve és ismét kötve töltik napjaikat, míg a tanítónő szigorúan ügyelve, hogy nehogy egyetlen „szem“ is leessék vagy valamelyik kijelölt helyéről megmoccani merjen. Valóban e kicsinyek itt egy szűk kalitkába vannak zárva, csak még rosabb sorssal, mint az elfogott madárka, mert nekik még — énekelni sem szabad. Itt a gyermekkertekben ellenben milyen más a kép! A kicsinyek szűk szoba helyett egy tágas árnyékos téren szabad levegőn vannak, köztük egy mulatságaikat vezető, abban résztvevő „jó néni“; sorokat képeznek s izomerősítő mozgásokat tesznek, közbe-közbe vig dalt énekelve. Ilyen egy gyermekkert, míg a munkaiskolából az ott szerzett csekély haszon mellett igen gyakran mit hoznak ki a gyermekek? Szűkmellüség, rövidlátás, hátgörbülést, és olyan betegségek csiráit, melyek oly korán sirba viszik az ifjabb nemzedék oly nagy százalékát.

E szomorú állapot öröklött hibája a mi oktatás ügyünknek, mely a testi nevelést egészen a véletlenre bizza, megelégedvén holmi tudákos máz megadásával. A felelősség azért azonban nem csak az iskolákat terheli, de az orvostudományt is, mely kezdi igen is elfelejteni, hogy épen első sorban neki feladata a betegségeket nem csupán gyógyítani, de azt el is háritani.

Épen ezért nem lehet eléggé nagyra becsülni a pedagógia terén azon férfiakat, kik a szellemi képzés mellett a test fejlesztésére is kiterjesztették figyelmüket. Ezek közt a legelső helyen áll Fröbel. Ő adá a gyermekeknek a gyermekkertet, hol az ők pezsgő vére a természetszerű működésre, kitombolásra alkalmas tért nyer. Különösen megbecsülhetetlenek ezek a nagy városokban, hol a kedvezőtlen lakhelyi viszonyokból származó káros következmények itt mintegy ellensúlyoztatnak. Különösen igen kimagasló előnynek tartja szóló a gyermekkertek azon rendszerét, hogy ott a kisdedek énekelnek, mint a szabad lélekzésnek igen jó gyakorlása. Ha hosszas ülés után ránk jön az ásitás, ha öntudatlanul sohajtunk vagy köhögni kezdünk, ennek ugyan azon alapja, oka van, mint a gyomor korgásnak: éhesség állt elé, ott étel és ital, itt levegő után, És fájdalom mi elég balgák vagyunk inkább hódolni a gyomor leg-tulzottabb követeléseinek is, mint meghallgatni a tüdők szerény sohajtását. Pedig ez utóbbinak számba nem vésésből származik az a szkor! És im a gyermekkert maga szervezetével az értelmetlenségnek e téren is útját állta; vidám gyermekek csengő hangja egy jó gyermekkertésznek egészséges virágai.

Hogy a tüdőknek levegő által való kielégítésére mily nagy befolyással van, ha tiszta üde levegőt nyer-

het, annak bizonyítgatása szinte felesleges is és mégis e körülményt egy meggyökeredzett előítélettel szemben alig lehet elég gyakran ismételni. A gyermekszoba ablakainak kinyitását sokan még ma is bűnnek tartják, pedig épen az ellenkező képez egy olyat. A gyermekkerteket azonban azzal, hogy ő nem lenne barátja a világosságnak és jó levegőnek vádolni úgy hiszem, senki sem fogja. habár meg kell vallani, hogy mindaddig, míg a jelen helyzet tart, míg nagy részök bérházakban van elhelyezve, neki is sokat kell küzdeni a szellőztetés nehézségével, de a gyermekkertek ügyének napjainkban megkezdődött felkarolásából ítélve, remélhetjük, hogy e bajon is segítve leend.

Egy szoba levegőjének alkotórészei megítélésére a legtöbb esetben elégséges egy egészséges orr; hanem ha egész biztonsággal akarnók meghatározni a levegő élely tartalmát, arra igen alkalmas eszköz dr. Lunge zürichi tanár a végre készített aparatusa. A porral, mely köhögési ingert okoz, s melyet aztán gyakran elég helytelenül arra magyaráznak a szülők, hogy a gyermek iskolába menetelekor hült meg, szintén sok küzdelme van a gyermekkertnek; de ezen is tisztaság, a padozat felmosása s a butorok gondos letörlése által eléggé lehet segíteni. Általában sok olyan van, mit az orvosi tudomány megkíván s a mi általánosan esmeretes is, de azért a közönség nem sokat gondol azzal, sőt tudatlanságában és elfogultságában megszilárdítatik még orvosok által is, kik nem szégyenlik bizonyítványt kiállítani arról, hogy a tornázás az egészségre káros, orvosok által, kik az éneket menetközben veszélyhozónak állítják, s minden egyes légvételt ilyenkor halálos mérgeknek tartják. Az efféle anyám-asszony bölcsesség tetszik a publikumnak, épen mint a kicsinyek bepolyázása. Végre szóló elismerését nyilvánítja Fröbel szellemének, mely az orvos tudománynak a gyermekkertekben egy oly fontos szövetségesét teremté meg és kívánja, hogy annak hatásköre minél nagyobb körre terjedjen.

E köztetszésben részesült felolvasás után a szövetség mult évi működéséről s annak eredményéről számolt be a választmány. A gyermekkertek ügyének felkarolásában különösen München tűnik ki, hol 12,260 3—6 éves kor közt levő gyermek közül a mult évben 4164, tehát 34% látogatta a gyermekkertet. Miután még az intéző választmány megalakított, Hartmann k. a. tartott felolvasást „a gyermekkerteknek befolyásáról a gyermek jellemképzésére“, melynek bevégezése után elhatározott, hogy a gyűlésen tartott értekezések a szövetség költségén egy külön füzetben ki fognak adni, s annak egy példánya a gyűlésen résztvettek mindenikének meg fog küldetni. Ez el véget ért a Fröbel szövetség 3-ik egyetemes gyűlése, mely az ügy diadalra emelését illetőleg bizonyára nem hiába ült össze.

A vendégek ezután Hartmann k. a. vezetése alatt megtekintettek néhány lipcei gyermekkertet, valamint

az I. polgári iskola két termében kiállított játék- és foglalkoztató eszközöket és gyermekkerti iratokat is.

A Fröbel szövetsége III-ik egyetemes gyűlésén mintegy 400-an vettek részt, kikben a Német és Osztrák birodalom minden vidéke, sőt hazánk is képviselve volt.

Kiss Sándor.

Az ideges gyermekek ápolásáról.

Dr. Kléncke nyomáu

(Befejező közlemény.)

Figyelmünk tárgyát 3—14 éves gyermekek teszik, a kik ideggyengeségben szenvednek, vagy mert örökölték a bajt, vagy mert kárhozatos physikai gondozásban részesültek. És ezen gyermekek legtöbbször oly családok tagjai, melyek a fényűzés, gyönyör- és élvhajászat miatt reá nem érve a családi életre, gyermekeiket lelkiismeretlen és tudatlan cselédekre bízzák, kik elég korán rákapatják e szegény áldozatokat azon fűszeres és izgató ételnemekre, melyek a szülői asztalt ékesítik. E gondatlan, gyakran előítéletes testdélgetést követi a még rosszabb nevelésmód, mely hivatászerűen zaklatja fel a különben is idő előtt nyilatkozó szellemi hajlamot és képzelmet s ha nem is törekszik csodálatos eredményekre, a mint az közönségesen történni szokott, mégis erőszakos dressura marad arra nézve, hogy tulcsigázza és gyengítse a gyermeki idegrendszert és gátolja a már születésénél fogva gyengének a megerősödését.

Az ideges vagy a gyenge idegzetű gyermekek felismerésére jellemző tünet az emésztő képesség hanyatlása, a szegényvérűség; egyébiránt körjelei a virágos és a torpid görvélykórival azonosok, nevezetesen: a virágos görvély mellett (scrophulosis florida), mely mindig öröklött, a gyermek virágzó egészségének látszik, bőre finom, fehér és puha, arcza majd piros, majd halovány, termete gyengéd, szemei nagyok és élénkek, korai szellemi felettsége sokszor feltűnő. A torpid görvélynek (scrophulosis torpida), mely vagy öröklött, vagy szerzett lehet, főjellemonása az általános szervi petyhedtség: a gyermek külseje puffadt és vizenyős, bőre fénytelen, feje aránytalan, nagy, különösen nagy a homlok- és nyakszirtecsont; hasa puffadt, végtagjai véznák, viselete lomha.

Alig hinné az ember, hogy kivétel nélkül gyenge idegzetűek azok a gyermekek is, kik az első sorban vázolt külsővel bírnak, kiknek egészsége látszólag viruló. S mégis úgy van, mert látszólagos egészségük csak addig tart, a míg ugyszólván csak testi, azaz tengő életet élnek, körülbelül életük 7-ik évéig; mihelyest iskolába járni kezdenek, nem maradhat többé ideg-

rendszerük érintetlenül az iskoláztatás testi és szellemi fegyelmzéseitől, a szokatlan helyzet és iskolai levegő hatásától; étvágyukat elvesztik, a különben megszokott ételeket nehezen emésztik meg, bágyadtak, sápadtak, kedvetlenek s igen izgékonyak; e jelenségek határozottan arra mutatnak, hogy a vérképzés elégtelen és hogy az idegesség fejlődőben van. Erős gyermekek csak kiállják észszerű házi gondozás mellett ezen első rohamot s kilábadnak ebből az iskolabetegségből, ámde az olyanok, kik születésüknél fogva kevésvérűek, vagy a kik iskolaelőtti korukban nyomorult tartásban és ápolásban részesültek, megmaradnak a bajban, sőt az minden vele járó nyomorúsággal együtt folyvást nő; be van bizonyítva, hogy az ily gyenge testalkatású gyermekeknél serdülésök korában tüdővész fejlődött ki az iskola hatása alatt. Ugyanebben keresendő az oka sok iskolás gyermek gyakori köhögésének, mirigydagantainak stb., a miket rendszeren meghülésnek tulajdonítanak. Azért az orvostan az iskola okozta rövidlátáson, golyván, szemgyuladáson, vértorlódáson és fejfájáson kívül méltán szól az iskolai köhögésről, az iskolai torokgyikről, az iskolai görvélyről, stb.

Az ideges gyermekek, a mint külsejük is mutatja, táplálkozási zavarokban szenvedő gyermekek, a mi önként adja azon általános kérdés megoldását: hogy hogyan kell őket ápolni? Javítólag kell hatni tengéleti szerveikre, nevezetesen a nyirk- és véredényrendszerre s magára a vér életére. Ennélfogva, ha az ideges gyermekek számát apasztani akarjuk, két föltétnek kell hódolnunk: 1. Fékezze mostani nemzedékünk élvágyait és tartózkodjék a sietve éléstől, hogy túl ne izgassa idegrendszerét és korai élvezetek által meg ne gyengítse életerejét és bizonyára apadni fog a kevésvérű s ideges házasságok száma. 2. A gyermekeket testileg is észszerűen kell ápolni és a tengélet egészségét czélzó rendszabályokat föltétlenül teljesíteni.

Napjainkban a kevésvérűség igen elterjedt betegség s legtöbbszörre a serdülő ifjuság szenved abban. Ez esetben a vér színes vértestecskéinek száma csekély, pedig ezek a táplálás és légzés lényeges közegei. A külső bőr és a nyákhártyák (foghus, ajkak, a szempillák belseje) haloványak, az izmok petyhedtek, puhák, soványak és erőtlenek, könnyen elfáradnak és reszketegek; a testi meleg csekély, a kezek és a lábak hidegek és meghülésre nagy a hajlandóság; a szem fehére kékes, a vérerek ibolyaszínűeknek látszanak a halovány vékony bőrön keresztül; a szív csekély felindulásra is hevesen ver, a légzés erélytelen. Az illető gyakran ásít, melle szorul és sem testi, sem szellemi munkához nem érez kedvet, folyton álmos a nélkül, hogy felüdülne. Az agy, a gerinczagy és az idegek hiányos táplálkozásával lépést tart az ideggyengeség, mely majd mint szédülés, ájulás, görcs és rángás nyilvánkozik. És mi vár az ilyen gyermekekre az iskolában? Ezek azok a gyengeidegzetű vagy tulajdonképen kevésvérű gyermekek, kik vagy szülők s általában őseik egykori hi-

báinak, vagy a félszeg nevelésnek és természetellenes táplálásnak estek áldozatul. Szomorú következménye: az aszkórság; leányoknál a sápkórság, mell- és gyomor-fájdalom, ifjaknál a tudóvész, ha alapjában, az emésztési zavarok elhárítása által nem gyógyíttatik.

Ezek után nyilván való a szülők kötelessége gyönmagok, mint gyermekeik iránt; az észszerű egésségtan észszerű alkalmazásától függ a házi és az iskolai életrend javítása, mely hivatva van megóvni a gyermeki szervezetet mindazon veszedelmektől, melyek a tengéletet az állati és szellemi élet rovására megronthatnák; az egésségtannak kell otthon és az iskolában méltó helyet és tekintélyt szerezni, hogy a fiatal nemzedék megóva legyen minden hagyományos s ártalmas előítélettől, gondatlanságtól és ferde neveléstől. Tartsuk szemünk előtt, hogy az idegesség nem más, mint a kevésvérűség (a romlott vér) szomorú tüneténe, melynek csak orvosilag megállapított életrend veheti elejét.

Magunk pedig óvjuk a fiatalságot a pedánságtól, az élnisietés és élvhajhásztól; ne cziczomázzuk gyermekeinket és ne tegyük őket szellemi csodagyermekké; mérsékeljük a képzelem játékeit, nyujtsunk neki egészséges szemléleteket a tündérregék helyett, erősítsük öszszes szervrendszereiket alkalmas életrend által; vigyük ki sokszor a szabadba (erdőre vagy mezőre) szoktassuk a testi munkához, ne tartsuk vissza a testgyakorlattól, a fürdéstől stb. Ne vigyük el a felnőttek mulatságaiba, melyek sok más baj mellett megzavarják a gyermeki természethez mért ébrenlét, alvás és evés napirendét. A gyermeknek korán kell lefeküdnie és korán kelnie, egyszerű, de tartalmas táplálékkal élnie. Ha valamely ideges gyermek hirtelenül soványodnék el és általános reszketegség fogná el tagjait, haladéktalanul orvosi segélyhez kell fordulni, hogy gerinczagyát komoly vizsgálat alá vesse. Az idegesség magasabb fokai, a vidatánc és nyavalyatörés, szintén az orvos ítélőszéke elé tartoznak.

Parádi Kálmán.

EGYELETI KÖZLEMÉNYEK.

I.

A magyarországi néptanítók egyetemes gyűlése által kiküldött 50-es bizottság határozatai.

A magyarországi néptanítók egyetemes gyűlésének 50-es bizottsága május 20. és 21-én tartotta évi közgyűlését. Simay István lemondása után elnökké Péterffy Sándor, jegyzővé Bálinth Mihály ceglédi tanító választott. Az első napon az Eötvös-alap ügyeit tárgyalták. Komjáthy György évi jelentése szerint az alapnak jelenleg 415 tagja van, eddigi összes bevétele 2474 frt 11 kr., kiadása 466 frt 83 kr., s így jelenleg 2010 frt 27 kr fölött rendelkezik. Az alap most az első évben mutat fel gyakorlati eredményt, a mennyiben alap-

szabályaihoz hiven a mult év végéig begyűlt tiszta eredmény felét, 650 frt, ösztöndíjakra s segélyezésekre fordíthatta. Az Eötvös-alap központi bizottságának tagjai újabban Hang Kamill, Kerékgyártó Elek, Lutenberger Ágost, Magdics, Stauffer Adolf s Weber Ede fővárosi tanítók választattak meg. Elhatározatott továbbá, hogy az alap javára évkönyv helyett egy „Eötvös-alap naptára“ című vállalat fog megindíttatni s mielőbb egy sorsolás lesz. Az ülés délutáni folytatásában Lederer József felolvasást tartott a tanmenetek- és tantermekről, s a bizottság elhatározta, hogy a miniszteriumhoz, az országgyűléshez kérvényt intézzenek, miképen a magyarországi összes népiskolákban a magyar nyelv kötelező tantárgy legyen, s minden tanító köteles legyen magyar nyelven is tudni, Ezen utóbbi határozatot egyedül Rill József nem szavazta meg.

A második napi ülésben a bizottság kimondotta a népoktatási törvény revisiojának szükségét, s a revisió pontozatainak kidolgozására egy 15 tagu albizottságot küldött ki. Az 50-es bizottság kimondatni s sürgetni kéri a következőket: 1. Az államérvényes tanítói oklevelek semminemű hatóság által ne superrevideáltassanak. 2. A középtanodák a nyilvános elemi iskola 4-ik osztályát bevégezett s erről hiteles okmányt felmutató növendéktől felvételi vizsgát ne követelhessenek. 3. A tanköteles gyermekek szülői, ha iskolába nem járatták azokat, tanítattásokról s vizsgálataikról a helybeli iskolaszéknél évenként bizonyítványt tartoznak felmutatni. 4. A tanköteles gyermekek szülői a lakásváltoztatást az iskolaszéknél bejelenteni tartoznak s ez hivatalosan tudatja azt a másik iskolaszékkal. 5. A tanítónőképezdéknél a felvételi s képesítési vizsgák feltételei lehetőleg egyenlővé tétessenek a tanítóképezdével. 6. A tanítóképezdek reformja ezen intézetek tanárai által a mult egyetemes tanitógyűlés alkalomával kifejezett elvek szerint sürgettessék. 7. A polgári iskolák oly módon alakíttassanak át, hogy a városi elemi iskolák 8, esetleg 9 osztályúvá tétessenek. 8. Ott, hol a népiskolák 5 és 6 ik osztálya még felállítva nincs, ezeknek a törvény értelmében kiegészítése elrendeltesék. 9. A miniszterium és törvényhozó-testület kéressék fel, hogy a tankötelezettség alól felmentett testileg vagy szellemileg nyomorék gyermekek (vakok, hülyék stb.) számára törvényesen szervezett s országosan kiterjesztendő intézetek állíttassanak fel. Az ülés délutáni folytatásában a német néptanítók fürthi vándorgyűlésének üdvözlésére táviratot küldöttek, s kimondták, hogy a „Népnevelők Lapja“ és „Ung. Schulbote“ című budapesti szakközlönyöket egyelőre hivatalosaknak tekintik. *)

*) Megütközéssel vesszük tudomásul, de nem megnyugvással, az 50-es bizottság ez utóbbi határozatát. Mi provincialis eszjárásunkkal felfogni nem tudjuk, vagy legalább nem akarnók, hogy minő célzat vezette azt az 50-es bizottságot, mely az összes Magyarország néptanítóinak megbízottjaként és nevében működik, azon lépésében, hogy két központi lapot hivatalos lapjának deklarálja!

II.

A szilágymegyei tanítótestület köréből.

A szilágymegyei tanítótestület a tanítótestületek és egyletek posta díjmentessége ügyében a vallás és közoktatásügyi miniszter urhoz a következő felíratot küldötte, megküldvén egyszersmint azt pártolás végett a hazai társegyleteknek is:

Nagyméltóságú miniszter ur! Kegyelmes urunk!

Tanítótestületünk köteles engedelmességgel vette tudomásul a nagyméltóságodnak 1874. évi okt. hó 21-ről 1285 eln. sz. a. kibocsátott rendeletét, melyben elrendelni méltóztatott, hogy úgy az 1868. évi 38-ik t. cz. 147. §-a alapján keletkezett, mint szintén a tisztán, felekezeti tanítóegyletek, valamint az ugynevezett járási körök elnökei egymás közötti hivatalos levelezéseik alkalmával nem élveznek portomentességet.

Azonban, tekintve nagyméltóságú miniszter ur hogy a tanítótestületek és egyletek részben az 1868. évi 38 t. cz. 147 §-sa, illetőleg az 1872. évi 23,201 sz. a. kibocsátott min. „szabályrendelet“ alapján, tehát törvény parancsolatából, részben pedig már korábban önkényes szabad-elhatározás útján jöttek létre; de

tekintve, hogy mindkét esetben a legnemesebb célból; hazánk elhanyagolt állapotban levő népoktatási ügyének emelése ezéjából keletkeztek, tehát nem speculatio, hanem a legégetőbb szükség, a legtiszteletreméltóbb indok adott azoknak életet;

tekintve, hogy a tanítótestületek és egyletek országszerte csak a legmérsékeltebb tagsági díjakkal ruháztatják meg tagjaikat, mert azok legnagyobb részének alig jut a mindennapi kenyérre; már pedig ha öszintén meg kell vallanunk, ép e tanítóársaink merithetnek legtöbb szellemi hasznot a tanítótestületek és egyletek működéséből s ép ezért ohajtandó, hogy a mely tankerületben ily egylet van, a legszegényebb tanító is tagja legyen. A nagy közönség pedig, fájdalom, nem igen részesíti anyagi pártfogásába a tanítótestületeket és egyleteket, így sok azok közül csak teng s a legtöbb hosszabb fennállása óta sem tudott a tagok használatára a legmérsékeltebb igényeknek megfelelő szakkönyvtárt is létesíteni; sőt folyó kiadásait sem képesek fedezni;

tekintve végül, hogy a tanítótestületek és egyletek létezésökkel, működésükkel e hazai népnevelés fejlődésére. emelésére nagyban befolyanak s nem maguknak, hanem az államnak hajtának kiszámíthatlan hasznot;

tekintve legvégül ama csekély veszteséget, mely abból támadhat, ha a tanítótestületek és egyletek pos-

Azt akarná-e ez jelenteni, hogy működéséről ezután csak az említett két lap lesz szerencsés tudomást nyerni? . . . Ha igen, ez esetben az 50-es bizottság nem járt el loyálisan legelső sorban épen azokkal szemben, kiktől megbízottasát nyerte; másodsorban a vidéki tanügyi sajtóval szemben sem, mely eddig minden lépését érdeklődő figyelemmel, jóakaratu támogatással kísérte.

tadijmentességet élveznek: mindenikre évenként 10—15 frtot számítva, mi ez összeg összehasonlítva azzal az üdvös hatással, mely számokkal ki nem fejezhető, de a melylyel azok befolyanak a hazai népoktatásügy előbb-előbb vitelére!

E felsorolt indokokra tekintettel bátorságot vesz tanítótestületünk, hódoló tisztelettel kérni a nmltgu m. urat, kegyeskedjék fenn tisztelettel említett, de a tanítótestületek és egyletek sikeresb működését és fejlődését egyaránt akadályozó rendeletét egyetértve a nmlt. öldmív. ipar és kereskedelm. M. urral, oly módon megváltoztatni, hogy az országban létező t. testületek és egyletek, valamint azoknak elnökei s ugynevezett járásköri elnökei egymás között, hivatalos levelezéseikben postadijmentességet élvezhessenek.

Mély tisztelettel lévén

Nmltgu m. ur, kegyelmes urunk
Zilah, 1877: máj 5.

alázatos szolgálói:
Faluvégi Albert, s. k.
elnök.
Borbély Sámuel, s. k.
főjegyző.

VEGYESEK.

— Kolozsvár közönségének a tanügy iránt érdeklődő része két szép ünnepélynek volt tanuja e hó 10-én: a Fröbel-intézeti gyermekkertész-nő képezde és a tanítónő képezde növendékei tartották önképzőköri zárünnepélyöket. Amaz délelőtt tartott ünnepélyén az ének-, szavalat és felolvasásból álló változatos programot oly csinosan exequáltak a többnyire kezdő növendékek, hogy a közönség a legnagyobb lelkiismerettel megadhatta nekik az elesmerés nyilvánítását. Különösen ki kell emelnünk Göcs Eszter II. o. növendéket, ki e tételről: „Mint lehet a munkaszűrű foglalkozásokat megkedveltetni a gyermekkertekben” egy olyan csinos értekezést írt és olvasott el, mely nemcsak az elnyert jutalmat kiérdemelte, de az illetőnek gondolkozni tudásáról és pályája iránti érdeklődéséről is meggyőzte a hallgatóságot. A szavalók közül Bagó Berta és Müller Gizella arattak legnagyobb sikert. Az ünnepélyt az intézet derék elnöke s egyszersmint megteremtője, Szász Domokos ur zárta be egy, tőle már megszokott szép, tartalmas beszéddel, kiosztván egyszersmint a növendékek közt az igazgatóság által megajált jutalmakat, És pedig: Pályaművekért nyertek Cserei Hermin 1 tallért, Göcs Eszter 1, egy másik munkáért 2 tallért. A rajzbani előhaladásért Sneff Anna, kézi munkákért szintén ő, énekért Kozocsa Eszter, zenéért Feiter Berta, gyakorlati foglalkoztatásbani ügyességért Tellmann Róza s a szavalásért Müller Gizella szintén egy-egy tallért. Délután a tanítónő képezde növendékeinek volt az ünnepélye. Ide már magasabb igényekkel mentünk és —: e derék növendékek e magasabb igényeinket is teljesen kielégítették mind a kardalokat és szavalatokat, mind a zenedarabokat illetőleg. A közönség élénk tetszésnyilvánításait együttesen és egyenként mindnyájan kiérdemelték, de a kitűnők közt is a zenében a ba-

bért ezuttal is Stöger Adel nyerte el, míg a szavalók közt legnagyobb tetszésben Várad Lujza részesült. Az ünnepélyt Kozma Józsefné urasszony, az önképzőkör elnöke és az intézet igazgató tanárnője zárta be, kiosztván egyszersmint a bíráló bizottság által a kitűzött pályadíjakra pályázott műveknek, valamint az ünnepélyen kitűnt növendékeknek ítelt jutalmakat. És pedig: Pályaművekért jutalmat nyertek: Stöger Adel 2 aranyat, Bartalics Ilona, Dávid Lotti és Várad Lujza egy-egy aranyat. A zenébeni előhaladásért: Stöger Adel 2 aranyat, Samec Leontin 1 ar. 2 tall. és Pichler Elli 1 aranyat. Szavallásért: Várad Lujza 2 ar., Dávid Lotti 1 ar. 1 tal., Szederjesi Ilona 1 ar. Butyka Vilma és Haller Zsuzsa 2-2 tallért. Végül Dávid Lotti, mint buzgó titkár 1 arany jutalomban részesült.

— Felhívás. A magyar nemzeti muzeum könyvtára az 1848—49-iki években megjelent magyarországi hírlapokból birtokában levő készletet ki akarván egészíteni; oly kérelemmel fordul e lapok tisztelt közönségéhez, hogy a kik a Kolozsvár város területén megjelent lapokból (Ellenőr, Erd. Híradó, Erd. prot. egyh. Beszédék tára, Hon és Külföld, Honvéd, Ipari s természetbarát, Jelen, Kolozsvári Hetilap, Kis Követ, Kolozsvári Híradó, Mult és Jelen, Szabadság, Természetbarát, Vasárnapi Ujság) akár teljes évfolyamokat, akár teljes számokat bírnak és azokat a nevezett hazai intézetnek akár hazafias adomány gyanánt felajánlani, akár áruba bocsátani hajlandók, ajánlataikat a M. N. muzeum könyvtárához intézni sziveskedjenek. Budapest 1877. május 18-án. Fraknói Vilmos, könyvtár-őr.

— Megjelent és szerkesztőségünkbe beküldött: 101 gyermekjáték leírását tartalmazó *Játék-összeállítás*, dalokkal. Összeállította és szerző Komjáthy György, az orsz. kisdé-
Ó képezde tanára. Budapest. A szerző tulajdonosa. Ára 1 frt. Mielőtt érdemlegesebben is hozzászólnánk e hűzágó-
ó tóló kis könyvecskéhez, az érdeklődőknek szives tudomá-
ó sára hozzuk, miszerint tömeges megrendeléséknél 10 példány
ára csak 8, 20 példányé pedig 15 frt. — Szintén figyel-
meztetjük lapunk olvasóit s különösen az iskola-könyvtár
barátaikat, miszerint Kobány Mihály „*Képes Gyermekvilág*”-
ának mult évi folyamából még néhány teljes példány kap-
ható, Ára két díszkötésben csak 1 frt 20 kr.

— Nyilvános nyugtatványok. (Folytatás.) E lap 1877-ki folyamára előfizettek:

a) egész évre 3 frttal.:

187 Boér Gergely, állami tanító-képezdei tanár, helyben.

b) az I. félévre 1 frt 50 krjával:

188. Nagyságos Kethely József, kir. tanfelügyelő, helyben. 189. Paál Ferencz, állami tanító-képezdei igazgató, helyben. 190. A Fröbel intézet önképző köre, helyben. 191. Gazsi József képezdei gyakorló iskolai tanító, helyben. 192. Málík Kristóf, kereskedő, S.-Sz.-György. 193. Győrbíró Dániel, evi ref. tanító, Brassó.

Kolozsvárt, 1877 május 13-án.

Propper Ferencz

a kolozsmegyei tanító-testület pénztárnoka.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Demeter S. urnak, Zágon: „Az iskolai takarékpénztárak kezeléséről” küldött cikket lapunk illető rovatának bezártakor kapók; jövőre marad. Málík I. urnak S.-Sz.-György: Kaptak-e ön leveleimet?!